

Sulalumiseid vaateid arhiivile

Avaliku istangu ülevaade 03.03.2010. Foto: A. Kiho

Märtsikuu algust on igal nulliga lõppeval aastal Eesti avalikes arhiivides põhjust tähistada tavapärasest pidulikumalt. Põhjus peitub riikliku arhiivinduse sünnidaatumil langemises 3. märtsile aastal 1920. Sel päeval kogunesid Tartus seitse meest, rajades arhiivikomisjoni – „erilise komisjoni”, nagu tema kohta kirjutab Otto Liiv „Arhiivinduse käsiraamatus” 1936. aastal. Nii nagu kaasaegsed pidasid toonast kokkutulemist teetähiseks arhiivisüsteemi rajamisel, nii on ka 90 aastat hiljem põhjust meeles pidada teadmist arhiivis tehtust enne meid ning mõtestada ja hinnata meist ja järgmistestki tulevikku jäävat.

Viimasel paarikümnel aastal Eesti arhiivimaastikku terasemalt jälginuil on samahästi põhjust imestada ja küsida, miks on see daatum kilbile tõstetud ometi alles nüüd, AD 2010, mitte aga kümne, kahekümne või kaheksakümne aasta eest. Vastus on küllap tõsiasjas, et riikliku arhiivinduse lähteid ühelt poolt ning ühtselt toimiva arhiivisüsteemi pikka reaalaega teiselt poolt ei olegi seni teabe-, tahte- või ajapuudusel väärtustatud. Sarnaselt võib ehk takistuseks lugeda identiteedilahet – kahe keske ajaloolise arhiivi algus ja järjepidevus on märksa selgemini

mõistetavad kui idee üleriiklikust arhiivist, mida asutusena ei leiagi me kahe sõja vahelt, kuid mille võrse torgati tollal mulda ja mis on hakanud pead kandma alates 1998. aasta arhiiviseadusest alates. Nii võib nabi kümnendi jooksul tegutsenud Rahusarhiiv end vastuväitlejate kiuste lugeda arhiivikomisjoni liikmete unistuse edasikandjaks – arhivaalide kogumine, korrastamine, hoidmine ja kasutusse andmine sarnastel alustel on kestnud ja kestab.

Eeltoodu taustal hargnes 2009. aasta esimesel tööpäeval arhiivijuhtide kirjavahetusest mõte tähistada esmakordselt riikliku arhiivinduse sünnipäeva 3. märtsil 2010. Sündmuste täpsem kavandamine jäi 2009. a. sügisesse ning sai ülesandeks töörühmale, keda siinkirjutajal oli paari kuu jooksul võimalus kokku kutsuda ja ringkirjadega kimbutada. Et jõuda kõike kavandatud ellu viia, tuli sündmused jagada mitmele päevale – arhiivinädalale – ning sündis kava pakkuda arhiivihuviliste laiale ringile kaks avalike loengute sarja nädala esimesel ja viimasel päeval ning korraldada konverents kesksel päeval, 3. märtsil, mis õnnelikul kombel langes tänava argipäevade arvestuseski kesknädalale.

Juubelinädala „Arhiiv 90” nime all avalikkuse ette jõudnud sündmustest esimesel astusid üles Tartu Ülikooli arhiivinduse professor Aadu Must ning Eesti Isikuloo Keskuse juhataja Fred Puss. Mõlemad sõnavõtjad tõid näiteid genealoogidele huvipakkuvaist allikaist ja otsivõimalustest nii meil kui ka Venemaal ning andsid pikaajasele praktikale tuginedes ülevaate, missuguste probleemidega uurijad andmete kogumisel kokku puutuvad. Professor Must keskendus peamiselt alates 2000. aastast aset leidnud uurimisekspeetsioonidele Siberi ja Kaug-Ida arhiividesse. Uurimiskäikudel on Eesti-ainelist materjali suuremas mahus kopeeritud Tomski, Krasnojarski, Irkutski ja Vladivostoki arhiividest ning digitaalsed koopiad on 2009. aastal üle antud Rahvusarhiivile, kelle ülesanne on tagada koopiaste säilimine ja neile ligipääsu võimaldamine. Vastavalt kokkulepetele Vene arhiividega ei ole koopiad kättesaadavad avalikus veebis, küll aga suuremate avalike arhiivide uurimissaalides Saaga *Estica* rubriigi kaudu alates 2010. a. märtsist. Pereloo uurijaile on kahtlemata huvipakkuvaimad luterlikud meetrikaraamatud, mis moodustavad koopiatest ka kõige esinduslikuma andmekogu. Lisaks saab tutvuda teiste silmapaistvamate allikaliikidega (vangitoimikud, 1916. a. põllumajandusloenduse nimekirjad jm.), millest reeglina on kopeeritud üksnes eestlasi puudutav osa. Kõneleja tõi illustratiivselt esile Venemaa arhiivides valitsevaid töötingimusi ning märgatavaid erinevusi näiteks arhiivide hinnakirjadest uurija päritolust lähtuvalt. Nii asjassepuutuva test arhivaalidest kui ka tööoludest arhiivides saab põhjalikuma ülevaate eelnimetatud *Estica* jaost Saaga kogus, sirvides Aadu Musta koostatud rohke pildimaterjaliga pikitud aruandeid.

Eesti kaasaegse genealoogia *grand young man* Fred Puss andis kohaletulnuile hariva taustavaate pereloo uurimise algusaegadesse 19. sajandil ning uurimishuvi kasvule möödunud sajandil. Viimase kümne aasta arenguile hinnangut andes nimetas Isikuloo Keskuse juhataja igaheni ulatuvaid mugavaid võimalusi iseseisvaks uurimistööks tänu genealoogidele vajamineva digitaalvormi valamisele, aga rõhutas samas valdkonna tundlikkust eraeluliste andmetega kokkupuute tõttu, kutsudes pereloolasi üles austama igahie õigust isikuandmete avaldamisel ning eelneva nõusoleku küsimist asjassepuutuvalt isikuil. Lisaks on kogenud genealoogi sõnul algajate pereloo huviliste seas alahinnatud välitööd – andmete kogumist vanematelt suguvõsa liikmetelt, kelle teadmisi ja mälu ei saa reeglina asendada arhiivis hoitava ega hoiule võetava-

ga. Veel pani ta kaasuuri jaoks südamele kogutud andmete kriitilist analüüsi ja eri allikaliikide võrdlemist tõeste faktide tuvastamisel.

1. märtsi koosviibimise lõpetuseks tutvustasid ajaloodoktorid Enn Küng ja Tõnu Tannberg arhiivi värskeid trükiseid, nii Ajalooarhiivi Toimetiste sarjas ilmunud kogumikke „Läänemere provintside arenguspektiivid Rootsi suurriigis 16/17. sajandil. III” (2009) ja „Vene impeerium ja Baltikum: venestus, rahvuslus ja moderniseerimine 19. sajandi teisel poolel ja 20. sajandi alguses. II” (2010) kui ka Rahvusarhiivi aastaraamatut 2007–2008. Viimane kannab lisaks pealkirjas dateeritud kahele aastale Rahvusarhiivi kümne tegevusaasta ülevaate märki. Põhjaliku pildi saab arhiivi olulisematest tegevusaladest ning kui reeglina kirjutatakse aastaraamatuis minevikust, siis sedakorda on üks artikkel suunaga tulevikku. Et värske roheline kaanega raamat müügilettele ei liigu, saab laiem lugejaskond selle sisuga tutvuda Rahvusarhiivi kodulehe vahendusel. Kuivõrd kogu 1. märtsi sõnavõtude programm oli jälgitav otsepidis Tartu Ülikooli raamatukogu konverentsisaalist, siis saab sedagi videosalvestusena tagantjärele vaadata Rahvusarhiivi veebist lingi „Arhiiv 90” alt.

Nädala kõige pidulikumaks sündmuseks kujunes oodatult avalik *istung* ehk kaasaja keeli koosolek või suurema seltskonna kaasaloõmisel konverentsiks nimetatav koosistumine. Selleks puhuks kogunes 3. märtsil Dorpati konverentsikeskusesse Tartus enam kui kahesaja silmapaari ette omaaegse arhiivikomisjoniga võrreldav suurjärk mehi: emeriitprofessor Enn Tarvel, ajaloodoktor ja Tallinna Linnaarhiivi esindaja Juhan Kreem, ajaloodoktor ja endine Soome riigiarhivaar Kari Tarkiainen, riigiarhivaar Priit Pirsko, infoteadlane ja Tartu Ülikooli arhiivinduse õppejõud Kurmo Konsa, Rahvusarhiivi digitaalarhiivinduse ekspert Koit Saarevet, Kirjandusmuuseumi direktor Janika Kronberg ning esseist, luuletaja ja ühiskonnategelane Hando Runnel. Koosviibimise tervitussõnad lausus riigisekretär Heiki Loot.

Et üksnes mälu tuginedes on võimatu kõneldust täit tõde välja pigistada, siis jätan edasises endale vabaduse vaadelda vaid pisut jutuainest ning väljendada siin-seal mõttekilde, mis kohapeal kerkisid. Liatigi ei olnud teadlikult tegu teaduslikke süvakäsitlusi analüüsiva kokkusaamisega, vaid arhiivide tähendust tundvate gurmaanide peolauaga. Professor Enn Tarveli sõnavõtt viis kuulaja jalutuskaigule läbi vana- ja keskaja, kui *archium* ja *tabularium* olid uusaegsete arhiivide eelkäijad. Algselt valitseja juures ja

valitseja heaks loodud teabe pelgupaigad on aja jooksul saanud uue ja avatud näo, ent ajaloolase jaoks jäävad arhiivid ennekõike töö allikaiks, millest ammutada, sõeluda ja uuesti ammutada. Arhiiv on ühiskonna peegeldus ja ühiskonna mõõdupuu, hindaja mineviku, oleviku ja tuleviku vahel ning nende uurimise jaoks. Kõige enam jääb mind saatma professor Tarveli tees ajaloo-uurimise kiretusest. See on mõiste, mida pahatihiti võetakse liiga sõna-sõnalt ja emotsionaalseltki kui midagi sellist, mis justkui sunnib ajaloolast kirge maha jättes tuimi tekste koostama. Tarveli mõtestatud kiretus ei tähenda aga midagi muud kui erapooletust, objektiivset ja kõigutamatut uurimist ning alati sihti avaldada tõde. Seda, et tõde saab kirja panna kauni kunstina ja sorava sõnaga, tõendavad Enn Tarveli tööotsingud ja -leidmised kindlasti. Mõistagi sobitab iga ajaloolane leitud tõde enda loodud konteksti, kuid kahtlemine ja kriitiline meel ei tohi professori kinnitusel tõde otsijaid kunagi hüljata.

Juhan Kreemi põnevusteema „Arhiiv ja saladus” ning Kari Tarkiainen analüüsis ülevaade „Arhiiv kui aja hing” on esseedena lugeja ette toodud ka käesoleva Tuna veergudel. Seetõttu, säästes paberiruumi refereeringuist, annan edasi vaid kaks kuulamise käigus tekkinud küsimust. Esiteks, kui tänapäeval on sajanditetagune arhiivide salapärasus ja salastatus üldjuhul tuhmunud ning paljuski salajas hoitus ei ole tegelikult saladust, siis kas üha individualiseeruv ja isiksust tarastav ühiskond ei tegele mitte saladuste kunstliku taasloomisega? Sest kas pole tabanud meie aega mitte kummastav äraspidatus – ühelt poolt valitsev ja ootuspärane arusaam kaitsta indiviidi ja tema andmeid, teiselt poolt ühiskonnaliikmete paisuv tahe neidsamu riigi poolt hoolega kaitstud andmeid isiklikes, ent ilmale avatud suhtlusvõrgustikes avalik hoida. Teiseks. Doktor Kari Tarkiainen nentis korduvalt, et ühiskonnas ja teaduses toimuvat on uskumatult raske ette aimata. Kuidas aga pidevas muutumises oleva ajavaimu lennus täita arhiivide võtmerolli, hinnata olevat tuleviku tarbeks? Vastuseid tuleb ehk otsida koostöös visionääridega, kes vaatavad üle ajaloost kaasa võetud piiride, neid piire ja murrangumomente ometi mitte unustades. Visiooniks pakub allpool mõtteainet Kaarel Tarandi sõnadest kantud ülestähendus.

Kümme aastat riigiarhivaari ametit pidanud Priit Pirsko tõstis arenguid Eesti arhiivides ja arhiivinduses esile ühishimmetajaga arhiivikultuur. Ta tõi välja arhiivisüsteemi uuendamise ja infoajastu pealetungi ajalise kokkuleppe, see on tinginud peamise muutuse traditsiooniliselt

harva muutuvast arhiivinduses. Tema hinnangul on arhiivi tähendust meie kultuuriruumis muutnud arhiiviainese veebipõhine kättesaadavus, mis kindlustab ühiskonna põhiväärtusi. Samuti on arhiivides hoitav paremais tingimuses kui kunagi varem. Avalike arhiivide nõustamistöö on viinud asutused tõhusama dokumendihalduse ja tuleviku ajaloo-uurimise kindlama aluseni. Kohe on arhiivid valmis vastu võtma ja säilitama digitaalset teavet. Arhiivid ei saaks aga edukalt tegutseda valdkonda parimal moel tundvate töötajateta, kelle pühendunud panuse tõttu saabki kaasaegset arhiivikultuuri nimetada kõrgkultuuriks. Arhiivide ja arhivaaride hoomatavatest tulevikusuundadest saab aga lugeda Priit Pirsko kirjatükist käesoleva aasta Tuna 1. numbrist.

Mikrobioloog ja infoteadlane Kurmo Kõnsa vaatles tehismaailma ja arhiivi suhet. Inimest ja kultuuri mõjutavad üha enam virtuaalväljad, need on muutumises keskkonnad, mis puudutavad elu tervikuna, alustades inimese ajutegevuse, teadvuse ja närvisüsteemi seosest keskkonnaga. Ta märkis, et nii nagu ühiskonnas tervikuna, tuleb ka arhiividel arvesse võtta inimese mälu, kultuuritaju ja harjumuste muutumist ajas, kuid seda muidugi mõistlikkuse piirides, imaginaarse ja aktuaalse maailma vahede tunnetamisega. Tehisruumid, sünteetilised maailmad, agentidel põhinevad arvutisimulatsioonid on juba meie kõrval, osana meie igapäevast. Neid maailmu tuleb vaid oskuslikult rakendada, viia neis läbi näiteks uuringuid, mida reaalses maailmas pole võimalik teostada, kuid millest reaalsuses on tunduvalt suurem ühiskondlik kasu.

Digitaalarhiivinduse asjatundja Koit Saarevet on tehnoloogilise innovatsiooni küsimustega kokku puutudes otsimas vastust, miks on ameeriklased erinevate tehnoloogiliste lahenduste väljamõtlemisel ja turustamisel eurooplastest edukamad. Kui tehnika areng on paarisaja ja veelgi enam paarikümne hiljutise aasta jooksul teinud enneolematu kvaliteediga kõrgushüppe, siis ei saa ka inimese areng pidurduda, vaid ümberpööratud – inimese füsioloogiat, aistinguid ja ajutegevustki saab tehnoloogia abil looduslikuga võrreldes märksa paremaks muuta. Võib vaid küsida, kui robotkala, masinkoer ja tehisinimene on kohe „turule tulemas”, siis kas hoomatavas tulevikus on üldse kohta *päriselt* mõtlemisel, töötamisel, olemisel? Kui inimaju ülesanne on mõelda üha uusi ülesandeid tehisaajule ja tehisaaju ülesanne inimaju ülesandele lahendada, siis kumb aju loob uusi väärtusi ühiskonnas ning kas lihast ja luust inimesed on tõepoolest vabatahtlikult nõus loovutama oma koha nii teaduses kui maises elus

kiibist ja metallosadest koosnevale tehislasele?

Masinate maailmast pöördusime päeva hingelisemaks kokkuvõtteks kirjandusloo ja mõtteloo juurde. Janika Kronberg nimetas kirjanduslukkku jälje jätnud kirjamehi Jaan Krossi ja Karl Ristikivi, kelle loomingu keskmes asuvad ajalugu, ajaloosündmused või ajaloolised isikud, kuid kes ei ammutanud minevikupilte arhiivide tõekambritest. Oluline oli pakkuda ajaloolist tõepärasust usutavate tegelaskujude, usutava konteksti ja reaalsusest pärit paikadega, mis näiteks Ristikivi puhul osutusid kirjeldustes niisama ehedaiks kui tegelikkuses. Kirjandusloolaste veidi ettevaatlikku suhtumist arhiividesse selgitas kõneleja ka andmekaitsete tulenevate piirangutega, mis üksikutele juhtudel on uurimistööd raskendanud. Ja võib-olla on eelarvamuseks ka arhiivi kui müstilise teadusetempli või raskekoelise võimuaparaadi kuvand, mis maailma tajumeelega tunnetavale kirjanikule ja kirjandusteadlasele jääb kaugeks, vaatamata teadmisele, et arhiivis saab kirkaimal moel tajuda iseenda olemasolu, millist mõtet kandsid lõpetuseks ette loetud luuleread.

Koosviibimise viimase kõnelejana sai sõna Hando Runnel. Haarates kinni tehismaailma teema lõpetusest, kus diskussiooni käigus toodi näide tähesõdade-eelse kosmosefilmi õppetunnist masina alistumisest inim mõistuse ja lihtsa kruvikeeraja imejõu ees, viibutas uudsetest seadmetest hoiduv luuletaja publiku poole pisikesest kruvikeerajaga, mille justkui muuseas hõlma alt leidis. Ülesastumine võinuks piirdudagi selle efektse käeliigutusega ning sõnum olnuks kuulajail selge. Oma tasakaalukal kombel sundis ta aga igaüht mõtisklema elu väärtuste üle ning endalt küsima, kas lühikest ajahetke teenivad moodsa aja seadmed ja lahendused on kaalukamad kui tuhandete aastate tarkus, olemise kestev mõtestamine, oma kirja- ja vaimukultuuri väärtustamine. Kas kõik virtuaalne meid just võrdluses sajanditaguse kommunismi levikuga hukule viib, on mõneti kaheldav, ent e-ajastu visionääre võiks tagasisivaade pikaajase mõjuga poliitilistele, sotsiaalsetele ja kultuurilistele murangutele ajaloos ainet pakkuda küll. Virtuaalelu kriitika kõrval tõstis kõneleja esile arhiivitöö vajalikkust kadunud või peidetud teadmise ülesleidmisel, ajaloomälu häälestamisel ja teadmiste värskendamisel. Ajalugu ja arhiiv kõnetavad inimesi ka „Eesti mõtteloo” kaudu, selle sarja õnnestunumaks tulemuseks nimetas Hando Runnel Georg Mülleri jutluseraamatut. Nii see kui ka tänaseks ilmunud ülejäänud enam kui 90 teost moodustavad omaette eestluse mõtte ja

mõtteloo arhiivi. Kahtlemata pakuvad arhiivide salved veel rohkelt ainet maailma hõlvamise missiooni jätkamiseks ning küllap taassünnib neis lugedes igaühe tõe eneste kohta. Või selline tõe, kus Uku Masingu mõtiskluse järgi ometi „tohib kahelda, sest meie ise jääme ju arutama tõe üle ja, kui me enestest ei tea suuremat midagi, siis on loomulik, et tõe, mille saavutame välismaailma suhtes ikkagi eneste kaudu, ei saa olla Tõe, vaid meist läbiminekul on ta kuidagi murdunud nagu päikesekiir [– – –]” („Mõtlemisest ja tuleviku inimesest”, 1940). Mõtteloo ja arhiivi seose kauniks lõppakordiks kujunes Hando Runnelilt arhiivile pühendatud, hingekeeli puudutava luuletuse ettekandmine Janika Kronbergi nauditavas hääleseades.

Päeva ametliku osa lõpetas näituse „Eesti arhiivinduse algus” avamine. Eesti Rahva Muuseumi direktori Krista Aru südamlike tervitussõnade saatel tutvustas väljapanekut koostaja Kadri Tooming. Näituse keskmes on arhiivikomisjoni tegevus kahe aasta jooksul, perioodil, mil rajati Eesti riikliku arhiivisüsteemi alused ning asutati kaks üleriiklikku arhiivi. Tutvustamiseks on valitud arhiivikomisjoni protokollid ja olulisemad otsused, arhiivaalide reevakueerimise korraldamist Venemaalt ja arhiivaalide vahetamist Lätiga kajastanud arutelud, sobivate arhiivihoonete otsimise küsimused ning arhiivide asutamisdokumendid. Ühtlasi annab väljapanek hea ülevaate komisjoni liikmetest.

5. märtsi avalikel loengutel astusid üles ajalehe Sirp peatoimetaja Kaarel Tarand ning ajaloodoktor Jaak Valge. Kaarel Tarandi lennuka sõnavõtu peamine probleemiasetus seisnes infoga toimetulemises – mis toimub infoga praegu ja tulevikus ning kuidas uurida tulevikus minevikku? Tema hinnangul on kõige kiireloomulisemat otsustamist nõudev tees „pilve peale” kolimisest – Yale’i Ülikooli teadlane David Gelernter on sõnastanud infoühiskonna alused pilvekuultuuris (*cloud computing*). Kaarel Tarand soovib igal tulevikku hinnata soovijal tutvuda pilvekuultuuri teesidega virtuaalruumis: <http://www.edge.org/documents/archive/edge313.html>. Lisaks rõhutas ta arhiivide arengusuundades sihiseadmist juurdepääsupiirangute kaotamisele, kuivõrd juba praegu on ette näha info hulga määramatu kasvu väljaspool avaliku võimu piire. Ainus võimalus infokasvu peatamiseks on tema arvates rahvaarvu kasvu pidurdamises. Kuigi tulevikku on võimatu ja tänamatu ennustada, usub Tarand geenivarumu osatähtsuse suurenemisesse ja genealooogia huviala vähenemisesse, sest sugupuu saadakse tulevikus tänu geenivarumule. Ning

kõikvõimalikud andmed on kättesaadavad mis tahes ajas ja ruumis, igas punktis, „pilve peal“. Et aga inimlälu on võimeline rohkem ja kvaliteetsemalt mäletama ning tehnoloogia võimaldab mälu välja lugeda, siis võib tänaste hoidlate asemel tulevikus vaja minna vaid ladu ajude külmutamiseks. Tõepoolest, praegune arhiivide suund on seatud võimalikult hõlpsale arhiivikasutusele, aga arhiividel tuleb vastata juba nüüd küsimusele, kuhu liikuda siis, kui praegused pere-loohuvilised on oma huvi rahuldanud. Kui sirvida ülalviidatud Rahvusarhiivi aastaraamatut, siis võib sealt lugeda, et paarikümne aasta pärast on arhiivikasutajate hulk kasvanud tänu tehnika arengule, kõik sugupuud on olemas ja uurijate peamine töö on sugupuude rikastamine teiste isikuandmetega. Seadmata kahtluse alla tehnoloogia arengut, julgen ometi kahelda väites, et minevikku vaatajaid on paarikümne aasta pärast eilsest ja tänasest rohkem. Ehk on arhiivikasutuse pilt paarikümne aasta möödudes hoopis argisem – kasutajate loodud keskkondi ilmestab mitmekihiline faktiline ja narratiivne segadus, kus igapäevase õigusega loodud oma „ajalooline tõde“ on pikitud väärtõlgenduste, ülepaisutatud subjektiivsuse ning korrapäratusega.

Jaak Valge sõnavõtt kolmainsusest – ühiskond, arhiiv, ajaloolane – oli kantud ühiskonna mõjudest arhiivile minevikus ja kaasajal ning arhiivi mõjudest tuleviku ühiskonnale. Ta tõi esile Natalie Zemon Davise arusaama, et ajaloolane pakub ühiskonnale lugu, mis on kuigivõrd tema enda, s. o. ajaloolase poolt välja mõeldud, kuid mida hoiavad kindlalt kontrolli all hääled minevikust. Viimased kostavad ajaloolaseni peamiselt arhiividokumentidest. Ajaloolase isikust aga sõltub, kui suurt rõhku paneb ta „häälele“ ja kui palju võtab välja mõelda. Ajaloofilosoof Hayden White on arvamisel, et ajaloonarratiiv on kõige ilmsemalt verbaalne fiktsioon, mille sisu on samavõrd leiutatud kui avastatud. Jaak Valge ei söanda oma uurijapagasile toetudes võtta endale „leiutaja“ vastutust, küll aga vahendaja rolli minevikuütluste esiletoomisel. Vaadeldes kaasaja pakutavaid uurimisvõimalusi ja ainest nii Venemaa kui ka Lääne-Euroopa riikide arhiivides, teeb ta järelduse Lääne ühiskonna tahtmatusest oma mineviku ebamugava osa teadasaamiseks. Kõrvutades ajaloo filosoofide ja tegevajaloolaste hinnanguid ühiskonna hoiakute peegeldamisel, tõdeb ta, et ajaloo filosoofid kajastavad ühiskonna arvamusi ajaloolastest selgemalt, kuigi kahtlemata tuginedes tänase ühiskonna väärtushinnangutele. Tegevajaloolased aga väärtustavad „hääli minevikust“, nad ei vasta ühiskonna hetkeootustele.

Saavutamaks parimat tulemust objektiivsuse teljel, soovib Valge lähtuda Stephen Jay Gouldi väitest, et uurija peab oma subjektiivsust tunnistama ja pidevalt kontrollima. Küsimusele, kas arhiivide moodne hindamispoliitika, mis jätab alles 5–20% ühiskonnas tekkivaist dokumentidest, võib takistada tulevikus ajaloo uurimist, vastab küsija eitusega, sest keegi ei suuda ette ennustada tuleviku ajalookirjutuse meetodeid ega ka huvikeskusi. Hindamise suurima küsimusena nimetas kõneleja üleminekut rahvusriigikeskselt hindamiselt tänapäeva globaliseerunud maailma jõukeskuste keskele hindamisele. Piirangute kaotamise eelduses eelkõnelejaga nõustudes tõi ta praeguse praktika kirjeldamisel välja isikuandmete kaitse motiivil seatud piirangute seni mõistliku rakendamise ning salastatud dokumentide puudumise Eesti avalikes arhiivides. Sõnavõttu saab artiklina lugeda ajakirja Horisont 2010. aasta 2. numbrist.

Avalike loengute teise päeva ja ühtlasi kogu arhiivinäädala lõpetas fotode veebikogu FOTIS avalik esitlus. Mairold Kaus Filmiarhiivist tõi kuulajani ammendava ülevaate fotode kirjeldamise ja digiteerimise tehnilistest töödest, veebikogu mahust arhiivide kaupa ning selle järjepidevast kasvamisest. Fotode otsinguid saab teostada sarnaselt arhiivi infosüsteemile, esitades päringuid kas märksõna, sisu kirjelduse, sündmuse koha, isiku, foto autori või ka foto kirjeldusandmete järgi. Otsinguga kimpu jäänuid abistab juhend ning otsisüsteem on lisaks maakeelele kasutatav ka inglise ja vene keeles. Fotode veebikogu on kasutajate ees aadressil <http://www.ra.ee/fotis/>.

Ajaloo(uurimise) tarbeks saagu lõpetuseks mainitud, et ümmargusest tähtpäevast on heli- ja videosalvestused jäädvustunud nii „arhiivi arhiivis“ kui ka Rahvusringhäälingu salvedes – vestlus riigiarhivaariga kõlas Rahvusringhäälingu hommikuprogrammis 1. märtsil, arhiivides toimuvat tutvustati nii raadio kui ka televisiooni uudistesaadetes 2. märtsil ning ajaloolised ringvaated Filmiarhiivi varamust jõudsid televaatajani juubelinädala igal argihommikul. Lisaks võivad huvilised lugeda usutlust Priit Pirsokga 26. veebruari kultuurilehest Sirp.

Olen siiralt tänulik igale eelnimetatud kõnelejale arhiivinäädalat vaimujõuga rikastamast ning soovin viljakate ja kestvate loomekontaktide jätkumist. Ühtlasi kasutan võimalust trükisõna kaudu öelda südamlilik aitäh Maive Mürgile, Birgit Nurmele, Mare Oldele, Gerli Rebasele, Edith Seegelile, Kadri Toomingale ja Tõnis Tärnale.

Birgit Kibal